

Handläggare
Johanna Kleman
Telefon: 08-50825289

Till
Kommunstyrelsen

Remiss av Betänkandet En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25)

Kontorsutlåtande med hänvisning till kort remisstid

Svar på remiss från kommunstyrelsen, Dnr KS 2024/634

Förvaltningens beslut

Socialförvaltningens kontorslåtande översänds till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Sammanfattning

Socialnämnden har ombetts att svara på remiss av *Betänkandet En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25)*. Regeringen beslutade den 9 juni 2022 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att se över möjligheterna att förbättra förutsättningarna för Inspektionen för vård och omsorg (IVO) att utöva tillsyn och ha möjlighet att ingripa när tillsynen visar på brister inom socialtjänst eller verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Med anledning av den korta remisstiden svarar socialförvaltningen med ett kontorsutlåtande.

Socialförvaltningen ställer sig bakom utredningens förslag om sanktionsavgift i socialtjänstlagen och i LSS, som ingripande verktyg i de fall där det står klart att verksamheten har brutit mot villkor i dess tillstånd, eller där huvudmannen har underlåtit att före anställning fullgöra skyldigheten att kontrollera misstanke- och belastningsregister. Socialförvaltningen ställer sig även bakom utredningens förslag om att olovliga verksamheter ska kunna förbjudas, att tillstånd ska kunna återkallas för vilande verksamheter, att lämplighetsprövning uttryckligen ska gälla även den juridiska personen samt straffansvar i LSS vid verksamhet i strid med förbud. Socialförvaltningen anser vidare att en förändring i skyldigheten att rapportera ej verkställda beslut från var tredje månad till var sjätte månad skulle medföra en lättnad i det administrativa arbetet kring inrapporteringen. Socialförvaltningen delar inte utredningens bedömning om att reglerna för särskild avgift i socialtjänstlagen tjänar sitt syfte, utan anser att de bör upphävas. Socialförvaltningen instämmer med utredningen om att

IVO inte bör granska hur kommunerna kontrollerar och följer upp avtal med privata utförare.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har ombett socialnämnden att svara på remiss av *Betänkandet En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25)*. Regeringen beslutade den 9 juni 2022 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att se över möjligheterna att förbättra förutsättningarna för Inspektionen för vård och omsorg (IVO) att utöva tillsyn och ha möjlighet att ingripa när tillsynen visar på brister inom socialtjänst eller verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Med anledning av den korta remisstiden svarar socialförvaltningen med ett kontorsutlåtande.

Ärendet

Utredningen har haft i uppdrag att undersöka och ta ställning till om IVO behöver bättre förutsättningar att utöva tillsyn över socialtjänst och verksamhet enligt LSS, och att ingripa när tillsynen visar på brister. Utredningens uppdrag har även omfattat att analysera några förslag vidare som utredningen Framtidens socialtjänst (S 2017:03) lämnade i betänkandet *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag (SOU 2020:47)*. Uppdraget syftar bland annat till att IVO:s tillsyn ska bli effektivare.

Utredningen ska

- undersöka hur och inom vilken tid som verksamheter åtgärdar de brister som IVO har påtalat
- analysera och ta ställning till om IVO behöver utökade eller tydligare möjligheter att ingripa när tillsynen visar på brister för att på ett mer effektivt sätt avhjälpa missförhållanden
- analysera och ta ställning till om IVO inom ramen för sin tillsyn ska granska hur kommunerna kontrollerar och följer upp sina avtal med privata utförare, och IVO:s möjligheter att ge råd och vägledning till kommunerna om innehållet i avtalen
- lämna förslag på alternativa sätt att stärka den samlade kontrollen över privata utförare, om förslag till granskning inom ramen för IVO:s tillsyn inte lämnas
- vid behov föreslå andra förändringar i syfte att tillsynen ska få större genomslag
- analysera för- och nackdelar med en skyldighet för kommuner att rapportera förändringar i avtal med enskilda utförare till IVO
- ta ställning till om en sådan skyldighet bör införas och hur den då bör utformas för att underlätta tillsyn och tillståndsprövning

- analysera hur en utökad rapporteringsskyldighet förhåller sig till regelverken om offentlighet och sekretess
- analysera för- och nackdelar med särskild avgift samt undersöka kompletterande eller andra sätt för IVO att ingripa mot kommuner som inte planerar insatser för enskilda, behovsprövade eller ej, eller inte verkställer beslut inom skälig tid
- lämna förslag på hur IVO genom sin tillsyn ska kunna verka för att kommuner ska planera sina insatser för enskilda och verkställa dessa inom skälig tid
- analysera och ta ställning till om en förlängd tidsfrist för kommunernas rapporteringsskyldighet när det gäller beslut om insatser enligt socialtjänstlagen och LSS som inte har verkställts skulle innebära en sådan minskad administrativ börda för kommunerna att det uppväger eventuella negativa effekter av förlängningen för brukarna.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för strategi och utveckling.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Socialförvaltningen ställer sig positiv till utredningens intention att stärka tillsynen inom socialtjänstens område. En välfungerande tillsyn jämte en välfungerande tillståndsprövning utgör en viktig del i att motverka välfärdsbrottslighet och förhindra olämpliga aktörer inom socialtjänsten. Socialförvaltningen lämnar kommentarer i de delar som särskilt bedöms relevanta för socialnämndens verksamhetsområden.

9.2 Särskild avgift vid ej verkställda beslut

Utredningen Framtidens socialtjänst (SOU 2020:47) har föreslagit att reglerna om särskild avgift bör upphävas. Betänkandet om en mer effektiv tillsyn över socialtjänsten bedömer att detta ger IVO sämre möjligheter att utöva tillsyn och att ingripa vid brister och ser en risk för att enskildas rättssäkerhet kommer att påverkas negativt. Bedömningen är att reglerna om särskild avgift i socialtjänstlagen tjänar sitt syfte och inte bör upphävas. Socialförvaltningen delar inte den bedömningen utan instämmer med utredningen Framtidens socialtjänst att sanktionsavgifter kan tas bort utifrån att insatser med bistånd liksom insatser utan biståndsbedömning bör hanteras lika. Vid upphävande av särskild avgift har IVO fortsatt möjlighet att använda föreläggande som verktyg i de fall en kommun har underlåtit att verkställa ett biståndsbeslut.

9.2.4 Särskild avgift kan inte användas vid ej behovsprövade insatser

Betänkandet lyfter fram att IVO kan få svårt att utöva tillsyn över insatser som ges till enskilda utan behovsprövning då särskild avgift inte kommer att kunna användas. Socialförvaltningens bedömning är att sanktionsavgifter för insatser med bistånd liksom insatser utan biståndsbedömning bör hanteras lika. Eftersom rapportering av ej verkställda beslut inte kan omfatta insatser utan biståndsbedömning, bör sanktionsavgifter därmed tas bort.

Trots att tillsyn på individnivå enligt betänkandet kan bli mindre effektiv utan sanktionsavgifter och eventuellt försvåras vid brist på dokumentation anser socialförvaltningen inte att den särskilda avgiften bör vara kvar.

9.3 Kommunernas rapportering av ej verkställda beslut

I förslaget om att ta bort särskild avgift vid ej verkställda beslut i utredningen framtidens socialtjänst övervägdes även om rapporteringsskyldigheten skulle tas bort. Utredningen bedömde att rapporteringsskyldigheten borde vara kvar för att bidra till kommunens interngranskning och utgöra ett viktigt underlag för tillsynen. Däremot föreslog utredningen att tidsintervallet för att rapportera beslut som inte har verkställts inom tre månader ska glesas ut till var sjätte månad. IVO såg risker med förslaget på så sätt att kommunerna kan ta längre tid på sig att verkställa beslut och inte rapportera beslut som tar mer än tre men mindre än sex månader att verkställa. Socialförvaltningen anser att en förändring i skyldigheten att rapportera ej verkställda beslut från var tredje månad till var sjätte månad skulle medföra en lättnad i det administrativa arbetet kring inrapporteringen.

9.4.1 Förslag om sanktionsavgift i socialtjänstlagen

Socialförvaltningen instämmer i utredningens bedömning att IVO:s möjligheter att ingripa behöver utökas med fler verktyg eftersom föreläggande inte kan användas i alla situationer. Utöver föreläggande behöver myndigheten ha möjlighet att ta ut sanktionsavgifter på vissa områden¹.

¹ Den som bedriver verksamhet som står under tillsyn enligt denna lag ska efter beslut av Inspektionen för vård och omsorg betala en sanktionsavgift till staten i fall då

1. det står klart att verksamheten har brutit mot villkor som föreskrivs i dess tillstånd, eller

2. huvudmannen har underlåtit att före anställning fullgöra skyldigheten att kontrollera Polismyndighetens misstanke- och belastningsregister i enlighet med vad som föreskrivs i lag (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn.

9.4.3 Förslag om en motsvarande sanktionsavgift även i LSS
Socialförvaltningen instämmer i utredningens förslag om att samma villkor ska gälla för personer med funktionsnedsättning som för andra. Det vill säga att motsvarande regel om sanktionsavgift, med nödvändiga anpassningar, införs i en ny paragraf i LSS.

9.5.1 Anmälningsskyldighet vid väsentliga förändringar i anmälningsskyldig verksamhet

Utredningen föreslår att kommuner som bedriver anmälningsskyldig verksamhet enligt socialtjänstlagen och LSS ska vara skyldiga att anmäla till IVO även väsentliga förändringar i den anmälningsskyldiga verksamheten, liksom när verksamheten upphör tillfälligt eller läggs ned. Utredningens förslag skulle innebära en betydligt ökad administration för Stockholms stad som givet sin storlek bedriver många verksamheter i egen regi. En sådan ändring bör noga övervägas vilka förändringar tillsynsmyndigheten har behov av att få information om, vilket inte tydligt framgår i betänkandet. I utredningen lyfts exempel på uppgifter som skulle kunna inrymmas i begreppet väsentliga förändringar, men utan tydliga definitioner finns risk att kommuner gör olika tolkningar.

9.5.2 Kommunal anmälningsskyldighet vid allvarliga brister m.m.

Utredningen föreslår att kommunerna ska vara skyldiga att anmäla till IVO

- om det finns anledning att anta att en enskild bedriver yrkesmässig verksamhet enligt socialtjänstlagen eller LSS utan tillstånd,
- om en tillståndshavares lämplighet för att bedriva sådan verksamhet kan ifrågasättas, eller
- om allvarliga brister uppmärksammas i utförandet av verksamheten.

Socialförvaltningen instämmer i behovet av ökad informationsdelning mellan kommuner och IVO gällande privata utförare som inte bedriver säker vård och omsorg.

Socialförvaltningen anser att utredningen behöver tydliggöra vilka företeelser som ska avses och omfattas av en sådan anmälningsskyldighet. Det behöver framgå vilka brister som omfattas, om det endast handlar om sådant som medför fara för liv och hälsa hos placerade individer omfattas, eller även andra typer till exempel måluppfyllnad i den enskildes insats. Förslagsvis bör IVO ges i uppdrag att se över vilka företeelser som ska ingå i anmälningsskyldigheten.

9.6 Vitesföreläggande ska kunna riktas mot staten

Socialförvaltningen instämmer med utredningens förslag att även föreläggande som riktas mot Statens institutionsstyrelse behöver kunna förenas med vite.

9.7 Olovliga verksamheter ska kunna förbjudas

Socialförvaltningen instämmer med utredningens förslag att ett nytt stycke införs om att verksamhet som omfattas av tillståndsplikt och som bedrivs olovligt omedelbart får förbjudas².

9.8 Lämplighetsprövning ska uttryckligen gälla även den juridiska personen

Utredningen bedömer att vid en lämplighetsbedömning i samband med en ägar- och ledningsprövning enligt socialtjänstlagen eller LSS måste prövningen även omfatta den juridiska person som är sökande eller tillståndshavare. Eftersom rättsläget är oklart för närvarande, skulle både socialtjänstlagen och LSS behöva ändras.

Socialförvaltningen instämmer i utredningens förslag att 7 kap. 2 § tredje stycket socialtjänstlagen ska ha följande lydelse: ”I fråga om en juridisk person krävs att den juridiska personen och samtliga som anges i andra stycket 1–4 bedöms lämpliga.” I LSS ska motsvarande ändring införas i 23 § andra stycket.

9.9 Tillstånd ska kunna återkallas för vilande verksamheter

För att stärka kontrollen och förebygga missbruk bör en verksamhet med tillstånd inte kunna vara vilande under obegränsad tid. Socialförvaltningen instämmer i utredningens förslag att tillstånd att bedriva verksamhet enligt antingen socialtjänstlagen eller LSS ska kunna återkallas utan föregående föreläggande även i den situationen att tillståndet inte har utnyttjats under en sammanhängande tid av sex månader³.

9.10 Straffansvar i LSS vid verksamhet i strid med förbud

Socialförvaltningen instämmer med utredningens förslag att bestämmelsen i 28 § LSS utökas med ännu ett straffbud. Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot ett förbud som har meddelats enligt 26 g § ska kunna dömas till böter.

9.11 Granska kommuners avtalsuppföljning genom tillsyn och vägledning om avtalens innehåll

Socialförvaltningen instämmer med förslaget i utredningen om att IVO inte bör granska hur kommunerna kontrollerar och följer upp avtal med privata utförare, då det riskerar att ta resurser från IVO:s uppdrag att utöva tillsyn av vårdgivare. Kommuner har olika resursutrymmen att bedriva avtalsuppföljning och därtill olika krav i

² 26 g § LSS respektive 13 kap. 9 § socialtjänstlagen

³ Lagändringen införs sist i 13 kap. 9 § socialtjänstlagen respektive 26 g § LSS.

sina avtal. Socialförvaltningen delar till stor del även bilden att IVO inte bör ha som uppgift att ge kommuner råd och vägledning om hur avtal ska skrivas, dock bör IVO kunna ge vägledning till kommuner om hur avtalskrav som mer specifikt berör tillståndsplikt kan formuleras. Socialförvaltningen instämmer med utredningens förslag om att Upphandlingsmyndigheten i samverkan med andra myndigheter, bör ges i uppdrag att utveckla stöd till upphandling och avtalsutformning för vård- och omsorgssektorn.

9.12 Utreda hur statlig kvalitetsgranskning skulle kunna införas som ny verksamhetsgren

Betänkandet lyfter fram att IVO bör ha möjlighet till kvalitetsgranskning som ett komplement till tillsyn som fokuserar på regelefterlevnad snarare än lärande och verksamhetsutveckling. Kvalitetsgranskning ger möjlighet att granska och uttala sig om olika nivåer av kvalitet. Socialförvaltningen är positiva till utredningens förslag att IVO och Socialstyrelsen ges ett gemensamt uppdrag att belysa förutsättningarna att införa kvalitetsgranskning inom socialtjänsten. Med tillägget att ett sådant uppdrag bör inkludera andra möjligheter till granskning när det gäller insatser som kan ges utan bistånd.

Veronica Wolgast Carstorp
Socialdirektör
Socialförvaltningen

Lina Blombergsson
Avdelningschef
Socialförvaltningen

Bilaga

1. Remiss - Betänkandet En mer effektiv tillsyn över socialtjänsten (SOU 2024:25)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Veronica Wolgast Carstorp, Socialdirektör	2024-08-13
Lina Blombergsson, Avdelningschef	2024-08-13